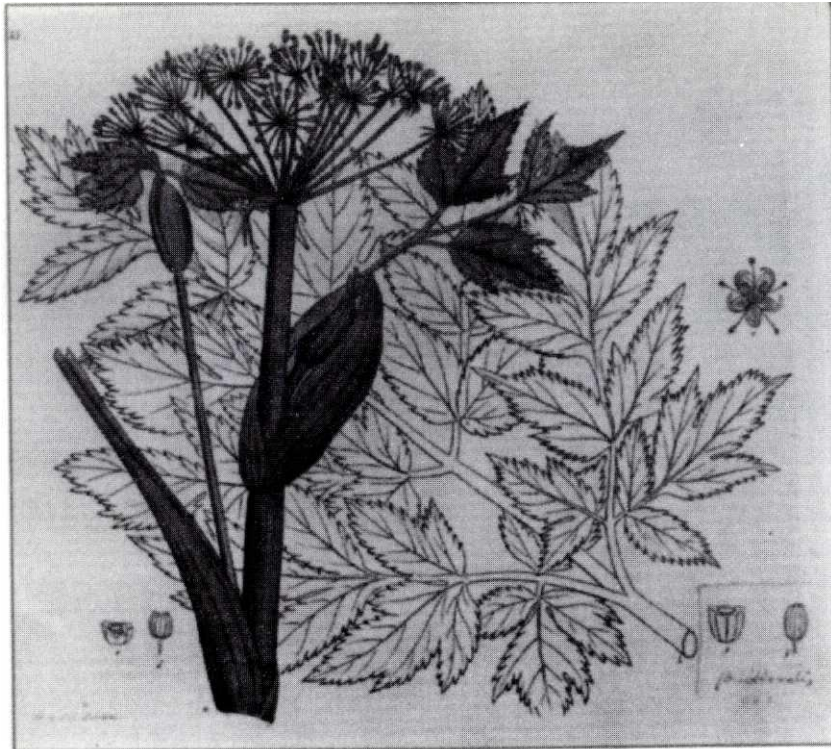

Eatnanšaddu - luonnonkasvien käyttö

Angelica Archangelica b. litoralis = Angelica archangelica ssp. litoralis – Väinönputki. Kuva Svensk Botanik -teoksesta Nro 663. Saamelaiden lääke- ja vihanneskasvi. Katso myös sivut 64 ja 88.

(Kuva: Laestadius. Loca parallela plantarum 1993)

Lääkekasvit/Ravinto

Andersen, Oddmund

Sámi settlement and the use of pine inner bark in Lønsdal, Nordland, Norway : dating and historical context. - Julkaisussa: Fennoscandia archaeological 30 (2013), s. 55-66. - Helsinki : Suomen arkeologinen seura.

Balk, Norman

Die Medizin der Lappen. – Greifswald : Universitätsverlag Ratsbuchhandlung L. Bamberg - 1934.

Bergman, Ingela

The use of plants as regular food. Teoksessa **Arctic anthropology** 1/2004 - S. 1-13.

Bolšakova N.

Žizn obyčšai i mify kolskih saamov v prošlom i nastojaštšem. Murmansk : Murmanskoe knižnoe izdatelstvo, 2005, S. 151-160: Saamskaja pištša; S. 161-169: Poletši mne nogi muraveinikom. – ISBN 5-85510-288-2

Bornstein, Anna

Den samiska vandringsrösten: Jag är kunskapen. Anna Bornstein med Laila Spik. Stockholm 2002. - ISBN 91-7738-600-0

Buljo, Karen Marie Eira

Goadastallan ja luondduavdnasat. Guovdageaidnu 1994. - ISBN 82-91047-19-7

Drake, Sigrid

Västerbottenslapparna under förra hälften av 1800-talet. Uppsala 1918. S. 246-275: Läkekonst och hälsovård.

Du Rietz, G. Einar

De svenska fjällens växtvärld. Teoksessa **Norrland. Natur, befolkning och näringar** 1942. - S. 169-190.

Dunfjeld Sigbjørn

Medisinplantene, er dett forsatt bruk for dem? Teoksessa **Samisk folkemedisin i dagens Norge**, Tromsø 2000. - S. 47-56.

Eidlitz Kuoljok, Kerstin

Bark och ripa. Mat i norr på naturhushållningens tid. Jokkmokk 1993. - ISBN 91-87636-05-0

Eidlitz Kerstin

Food and emergency food in the circumpolar area. Uppsala 1969.

Eriksson, Jörgen I.

Blodstämmare och handpåläggare. Folklig läkekonst och magi i Tornedalen och Lappland. Upplands Väsby 1993. – ISBN 91-970924-6-0

Erikson, Jörgen I.

Botare och shamaner bland dagens samer. Teoksessa **Samerna - hot, motstånd, tradition**, 1988. Stockholm. – s.19-33

Eriksson, Jörgen I.

Vår tids noaidi: samisk shamanism. Umeå 2009. - ISBN 978-91-85503-12-4

Fellman, Jacob.

Anteckningar under min vistelse i Lappmarken. 1-4. – Helsingfors 1906.

(verkossa: <http://www.lapponica.net>).

Fjellström, Phebe

Angelica archangelica in the diet of the Lapps and the Nordic people Teoksessa **Studia Ethnographica Upsaliensia** 21, 1964 - S. 99-115 (Lapponica).

Fjellström, Phebe

Samisk folkmedicin Teoksessa **Thule** 1983:5. - S. 9-14.

Fjellström, Phebe

Lappmarkens gemensamma resurser och utnyttjandeformer.

Teoksessa **Kvinnoliv och måltidsglädje**. Kosthåll och resurser inom det nordliga rummet. Umeå 2002. - S. 45-57. - ISBN- 91-88466-45-0

”Ginseng” luktegress og vannsnus [Videotallenne]: naturens glemte skatter = ”Ginseng” háisuoinnit ja čáhcesnuvssa: luonddu vajálduvvon ovddut. Indre Billedfjord 2004.

Guttorm, Milja

Galgá jáhkkit dasa, ahte buorrána". Sápmelaš buorideami iešvuodat ja buorideaddjiid kompetenssat Dálvadas-materiála vuodul. Pro gradu -dutkanuš.Oulu universitehta, Giellagas-instituhtta. 15.11.2010.

Haruzin, Nikolai

Russkije lopari: Otšerki prošlogo i sovremennogo byta. Moskva 1890 (yleisteos).

Helander, Elina

The healing power of plants and trees: Sápmi. Teoksessa **Báiki** 24/2002, s. 6-8. - 22.

Hjelmstad, Rolv Medisinplanter i Norge. Helsebringende vekster i naturen. Gyldendal. Latvia 2012. - ISBN 978-82-05-41914-8.

Holmberg, Pelle

Mauste- ja lääkekasvit luonnossa. Helsingissä 2009. - ISBN 978-951-1-23179-0.

Höeg, Ove Arbo

Nyttevekster i fjellet. Teoksessa **Den norske turisforenings årbok** 1967. - S. 38-48.

Inga, Berit

Traditional ecological knowledge among reindeer herders in northern Sweden. Umeå 2008. – ISBN 978-91-85911-40-0

Itkonen, T. I.

Lappalaisten ruokatalous. Helsinki 1981(1921).

Itkonen, T. I.

Suomen lappalaiset. Porvoo 1948.- Osa 1. - S. 288-295: Kasvikset.

Itkonen, T. I.

Suomen lappalaiset. Porvoo 1948.- Osa 2. - S. 449-474: Taudit ja parannustavat.

Johansson, Carl

Grönsaker i samisk hushållning. Teoksessa **Mujto**. Minnen från jägar- och fiskar tiden och den gamla renkonstens dagar. Umeå 1989. - S. 125-129. – ISBN 91-86372-19-X

Johansson, Lisa

Saltlake och blodvälling. Berättelser från nybyggartiden i Lappmarken. Stockholm 1968. - S. 114-116: Om folkliga kurer, folkemedicin i Wilhelmina. – ISBN 91-36-00149-X

Juntunen, Piia

Tunturipaljakoilta jokivarsiin ja lapinkentille. Utsjoensuun kasvilajiston monimuotoisuudesta Teoksessa **Dolos aiggi muitu/Eilinen keskellämmä**. Utsjoki 2006. - S. 54-64. - ISBN 978-952-92-1723-6

Kontinmatinkaali: luonnonkasvien käyttö Enontekiöllä ruokana, ryytinä ja rohtona. - Enontekiö 1995. - ISBN 952-90-6359-8.

Kuoljok, Kajsa

Samiska växter i Laponia / Sáme sjatto Laponia / Sámi šattut Laponias. Ájtte, Svenskt Fjäll- och Samemuseum / Ájtte – Duottar- ja Sámemusea. Jokkmokk 2012. Småskrifter från Ájtte 8. Luleå 2012. ISBN 978-97-87636-21-9.

Laestadius, Lars Levi

Loca parallela plantarum: Kasvikirja. - Rovaniemi 2001. – ISBN 91-7538-101-X

Lahtinen, Ritva

Selvitys eräiden Suomen Lapissa luonnonvaraisina kasvavien kasvilajien hyödyntämisestä. Rovaniemi 1988.

Lapissa menestyvien ketokasvien kaupallisen siemenviljelyn kehittämishanke 1996-1999 : loppuraportti. - Rovaniemi 2000.

Lindberg, Marko

Lapin ja Pohjois-Suomen rohdos- ja luontaistuotekasveista : katsaus Lapin rohdos- ja luontaistuotekasveihin kansanperinteen ja kirjallisten lähteiden valossa. - Kuopio. 1993 (Kuopion yliopiston julkaisuja. A, Farmaseuttiset tieteet). – ISBN 951-780-546-2

Linne, Carl von

Lapin kasveja. - Helsinki 1991. – ISBN 951-717-648-1

Linne, Carl von

Lapinmatka 1732. - Hämeenlinna 1969. - s. 111-113: Lappalaisten lääkkeet. - ISBN 951-23-0024-9

Lukkari, Heikkiarmas

Guobbarat, sámmálat, jeahkálat. ČálliidLágádus, Kárášjohka 2011. - ISBN 978-82-92044-92-6.

Lukkari, Heikkiarmas

Šattut Samis. Kárášjohka 2006. - ISBN 82-7374-145-1

Lukkari, Pekka

Ealliid ja šattuid namahusaid sámi-suoma sátnegirji = Suomi-saame-sanakirja eläinten ja kasvien nimistä. - Utsjoki 1990. – ISBN 951-96241-0-4

Läkevaxter i norr = Pohjoisen lääkekasvit = Dálkkasšattut Davvin. – Karesuando 2006.

Murud, Marit Mikkelsdatter Eira

Jahki Sámis. - Kárášjohka 2012. ISBN 978-82-8263-047-4.

Naturens glemte skatter [Videotallenne] = Luonddu vajálduvvon ovddut. - 2004.

Nettelbladt, Mats

24 legeplanter på Nordkalotten – plantebeskrivelser Teoksessa **Ottar** 130/1981, s.15-36.

Nettelbladt Mats

Litt om folkemedisin för og nå Teoksessa **Ottar** 130/1981. - S. 5-14.

Nikolaev, A. B.

On the utilization of wild medicinal food, fodder, and other economically valuable plants of the Far North of the Soviet Union. Teoksessa **Problems of the North** 6/1963. - S. 207-218.

Nordhagen, Rolf

Fjellplanter og overtro. Teoksessa **Den norske turisforenings årbok** 1967. - S. 89-101.

Nycklar till kunskap. Om människans bruk av naturen. Stockholm 2010. – ISBN 978-91-85205-93-6

Olsen, Ingunn

Šattut = Planter / Ingunn Olsen ; govat: Hermod Karlsen. - [Indre Billefjord] : Iðut, 2011 (07 Gruppen). - 46 s. : kuv. - Parallell nordsamisk og norsk tekst = Teksti: pohjoissaame ja norja. - ISBN 978-82-7601-187-6 (sid.)

Ojala, Arja

Variation, reproduction and life history strategy of *Angelica archangelica* subsp. *archangelica* in northern Fennoscandia. - Turku 1986. – ISBN 951-642-806-1

Oukka, Arvid

Tornionlaakson kansanperinnettä. Osat 1-7. - Tornio 1973-1981.

Paarlahti, Jouni

Myrkkukasvit. Porvoo 2005. – ISBN 951-0-30079-9

Parviainen, Riitta

Luonnonkasvien perinteisestä käytöstä Suomen Lapissa. - Turku 1983.

- Paulaharju, Samuli
Kiveliöitten kansaa Pohjois-Ruotsin suomalaisseuduilta. – Porvoo 1961.
- Piippo, Sinikka
Luonnonyrtilt. Villivihannekset ja marjat. - Porvoo 2005. – ISBN 951-0-28942-6
- Poikela, Paula
Lovozeron kylän kansanlääkinnän käytäntö keväällä 1997 ja siihen vaikuttavat historialliset, kulttuuriset ja arvoperusteiset tekijät. Pro gradu. - Oulu 2000.
- Poletsi mne nogi muraveinikom Teoksessa Bolšakova, Nadežda. Žizn' obytsai i mify kolskih saamov v prošlom i nastojaštsem.- Murmansk 2005 - S. 161-169. - ISBN 5-85510-288-2
- Pöntinen, P.I.
Taulaaminen, saamelainen parannuskeino Teoksessa **Kansa parantaa**, Helsinki 1983 - S. 304-307. – ISBN 951-717-312-1
- Qvigstad, J.
Lappische Heilkunde. (Institutt for sammenlignende kulturforskning. Serie B: Skrifter 20. - Oslo 1932.
- Ranta-Rönnlund
Nådevalpar : berättelser om nomader och nybyggare i norr. Stockholm 1971.
(suomeksi: Armon penikoita 1975)
- Rathje, Lilian
Norrländsk folkmedicin. Sammanställning av folkmedicinskt arkivmaterial. – Umeå 1983. - ISBN 91-86372-02-5
- Rathje, Lillian
Notes on Saami folk medicine. Teoksessa **Reading in Saami history, culture and language II**. Umeå 1991. - S. 93-110. – ISBN 91-29-59842-7
- Richardson, D.H.S.
The vanishing Lichens. New Abbot 1975. - S. 75-97: Dyeing, food and dermatitis ; s. 98-121: Medicines, embalming and perfumery. – ISBN 0-7153-6549-5
- Robinson, M.
Saamskaja kartoška: žizn' sredi olenej vo vremja perestroiki.- Moskva 2002. - ISBN 5-85422-009-1
- Ryd, Yngve
Eld. Flammor och glöd , samisk eldkonst. - Stockholm 2005. - ISBN 91-27-10750-7
- Samisk etnobiologi: människor, djur och växter i norr. Nora 2000 (Studia ethnobiologica;10). - ISBN 91-578-0347-1
- Samisk folkemedisin i dagens Norge : rapport fra seminar i regi av Institutt for sosiologi og Senter for samiske studier, Tromsø 26.-27. nov. Tromsø 2000. - (Skriftserie / Sámi dutkamiid guovddáš = Senter for samiske studier, Nr. 9)

Sara, Máret Luodu láhjjit – Borramuš- ja dálkkasšattut. Davvi Girji, Kárášjohka 2012. ISBN 978-82-73747-79-2.

Schefferus, Johannes

Lapponia eli Lapin maan ja kansan uusi ja todenmukainen kuvaus. - Hämeenlinna 1979.

– ISBN 951-23-1178-X

(Lapin kansan ravinnosta, s. 187-195 ; Puista ja kasveista, s. 289-292) (latinankielinen alkuteos 1674)

Skott, Carola

Bota blod och läka hjärta. Samer berättar om bot. Stockholm 1998. – ISBN 91-7203-235-9

Smith, G. Warren

Arctic pharmacognocia Teoksessa **Arctic** 4/1973. – S. 324-333.

Snellman, Eeva

Väinönputki oljenkortena. - Rovaniemi 1996. – ISBN 951-634-512-3

Sokki, Risten

Gal rieban guoddá suvlli eahkedii. - Karasjok 2000. – ISBN 82-7374-272-5

Solbakk, Aage

Naturen leger = Guvhlláruššan : en innføring i samisk folkemedisinsk tradisjon . - Kárášjohka 2010. - ISBN 978-82-8263-012-2

Solbakk, Aage

Nature heals : guvhláruššan - an introduction to the tradition of Sami folk medicine / Aage Solbakk ; [translated into English by Harald Jensen]. - Kárášjohka : CálliidLágáduš, cop. 2012. - 40 s. : kuv. - ISBN 978-82-8263-110-5.

Spik, Laila

Den samiska vandringsrösten: Jag är kunskapen. Anna Bornstein med Laila Spik. Stockholm 2002. – ISBN 91-7738-600-0

Spik, Laila

Samisk kultur och naturmedicin [Videotallenne]. [2009]. (1 DVD-levy (76 min.))

Steen, Adolf

Samenes folkemedisin Oslo 1961. (Samiske samlinger, bind V:2).

Suurtuntuteiden luonto : Kilpisjärven biologisen aseman 40-vuotisjuhlakirja. Toimittaneet Antero Järvinen ja Seppo Lahti. - Helsinki 2004. – ISBN 952-10-1142-4

Turi, Johan

- Mitalus samiid birra. Karasjok 2010(1910). - ISBN 978-82-8263-019-1 (suomeksi : Kertomus saamelaisista 1979)

Volkov N.N.

Rossijskije saamy: istoriko-etnografitšeski otšerk. Sankt-Peterburg: Muzei antropologii i etnografii im. Petra Velikogo; Kauttokeino 1995. - S. 35-48.

Väre, Henry

Jäkäläsoppaa vatsan täytteeksi. – Bibliophilos / Helsinki : Bibliofilien seura. - 0355-1385. - 75 (2016) : 2, s. 34-40

Ågren, Katarina

Västerbottnisk örtabok Teoksessa **Västerbotten** 3/1976. - S. 97-184.

Nautintoaineena, parfyymina

Lahtinen, Ritva

Selvitys eräiden Suomen Lapissa luonnonvaraisina kasvavien kasvilajien hyödyntämisestä. - Rovaniemi 1988.

Richardson, D.H.S.

The vanishing Lichens. New Abbot 1975. - S. 75-97: Dyeing, food and dermatitis ; S. 98-121: Medicines, embalming and perfumery . – ISBN 0-7153-6549-5

Käsityöt, värjäys

Arponen, Aki

Keltaista kanervasta, punaväriä ahomatarasta. Saamelaisten käyttämiä väriaineita 1700-1800-luvuilla Teoksessa **Raito** 1/1998. - S. 6-8.

Guolit, ullut ja rohkka [Videotallenne] : mitalusat muhtun gilážis = Fish, wool and rock : stories from a village / by Reni J. Wright. - [S.l.] : Reni J. Wright, cop. 2012. - 1 DVD-videolevy, (63 min). Tekstititys: englanti. - Sis.: Hoavda ja skoarihat = Hoavda og skårungene (10 min) ; Oliva ivnit = Olivas farger (14 min) ; Riddu nuorat = Ungdomscampen (14 min) ; Mu verdde = Min verdde (14 min) ; Alit Boazu = Blue reindeer (9 min).

Paulaharju, Samuli

Kolttain mailta: kansatieteellisiä kuvauksia Kuollan-Lapista. Helsinki 2009(1921). - ISBN 978-952-222-072-1. – S. 109-120: Naiset käsitöissä.

Richardson, D.H.S.

The vanishing Lichens. New Abbot 1975. S. 75-97: Dyeing, food and dermatitis ; S. 98-121: Medicines, embalming and perfumery. – ISBN 0-7153-6549-5

Yleisteoksia luonnonkasveista

Akwé Kon -ohjeet : vapaaehtoiset ohjeet sellaisten hankkeiden kulttuuristen-, ympäristö- tai sosiaalisten vaikutusten arvioinnille, joita aiotaan toteuttaa alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen pyhillä paikoilla ja niiden perinteisesti asuttamilla ja käyttämällä maa- ja vesialueilla tai jotka todennäköisesti vaikuttavat näihin / Biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen sihteeristö. - Helsinki 2011. (Ympäristöhallinnon ohjeita, ISSN 1796-1645 ; 1/2011).

Cederberg, Maarit

Aarteita Suomen luonnosta : hyötykasveja apilasta vuohenputkeen / Maarit Cederberg. - [Helsinki] : Viestilehdet, 2014 (Joensuu : PunaMusta). - 143 s. : kuv. - ISBN 978-952-93-3596-1 (nid.)

Coahkkáigeassu: Akwé: Kon -rávvagat. - Cuákánkiäsu: Akwé: Kon -ravvuuh. - Vuännös: Akwé: Kon -vuá'ppõõzz.

ISBN 978-952-11-3886-7 (PDF).

ISBN 978-952-11-3886-7

Borgen, Annemarta

Minun yrttini. Helsinki 1978. - ISBN 951-1-04452-4

(tansk. alkuteos: Urtehagen på Knatten 1974).

Feilberg, Jon

Kielo ja kissankello. Suomen ja Pohjolan kasveja. Porvoo 2000. - ISBN 951-0-23225-4

Helander-Renvall, Elina ja Markkula, Inkeri

Luonnon monimuotoisuus ja saamelaiset : biologista monimuotoisuutta koskevan artikla 8(j):n toimeenpanoa tukeva selvitys Suomen. - Helsinki 2011.

ISBN 978-952-11-3891-1 (PDF)

ISBN 978-952-11-3890-4 (nid.)

Lönnrot, Elias

Flora Fennica. Osat 1-3. Toimittaneet Kai Linnilä, Sari Savikko ja Terttu Lempiäinen. - Helsinki 2002. - ISBN 951-31-2485-1

Lönnrot, Elias

Suomalaisen talonpojan koti-lääkäri. - Helsinki 1938.

(Verkossa: <http://www.terkko.helsinki.fi/elias/elias.htm>)

Mossberg, Bo

Suuri Pohjolan kasvio. - Helsinki 2005. - ISBN 951-31-2924-1

Mossberg, Bo

Suuri Pohjolan kasvio / Bo Mossberg, Lennart Stenberg ; suomentaneet Seppo Vuokko ja Henry Väre ; [kartat: Lennart Stenberg]. - 3., tark. p. - Helsinki : Tammi, 2012). - 928 s. : kuv., kartt. - ISBN 978-951-31-6779-0 (sid.)

Niemi, Seija

Lapin luonnon antimista : opas luonnonkasvien ja erikoisluonnontuotteiden kestävään talteenottoon / Seija Niemi. - Rovaniemi : Rovaniemen ammattikorkeakoulu, 2012 ([Jyväskylä] : Kopijyvä). - 134 s. : kuv. ; 25 cm. - (Rovaniemen ammattikorkeakoulun julkaisusarja). - ISBN 978-952-5923-23-0 (nid.)

Paulsen, Almar

Planter i Porsanger. - Stabbursnes Naturhus & Museum, 2016. - 112 s. : kuv. ; 17 cm. - ISBN 9788269057201

Piekkola, Hannu

Yrttien ylivoimaa : lumoava lumme ja 143 muuta hoitavaa kasvia / Hannu Piekkola. - [Helsinki] :

Hereticum, 2012 (Keuruu : Otavan Kirjapaino). - 496 s., [1] taitelehti : kuv. - ISBN 978-952-67491-2-9 (nid.)

Raipala-Cormier, Virpi

Luontoäidin kotiapteekki. - Juva 1998. - ISBN 951-0-20985-6

Rautavaara, Toivo

Mihin kasvimme kelpaavat. Ruokaa, ryytiä ja rohtoa luonnosta. - Porvoo 1943.

Rautavaara, Toivo

Terveysteetä luonnonkasveista. - Porvoo 1982. - ISBN 951-0-11183-X

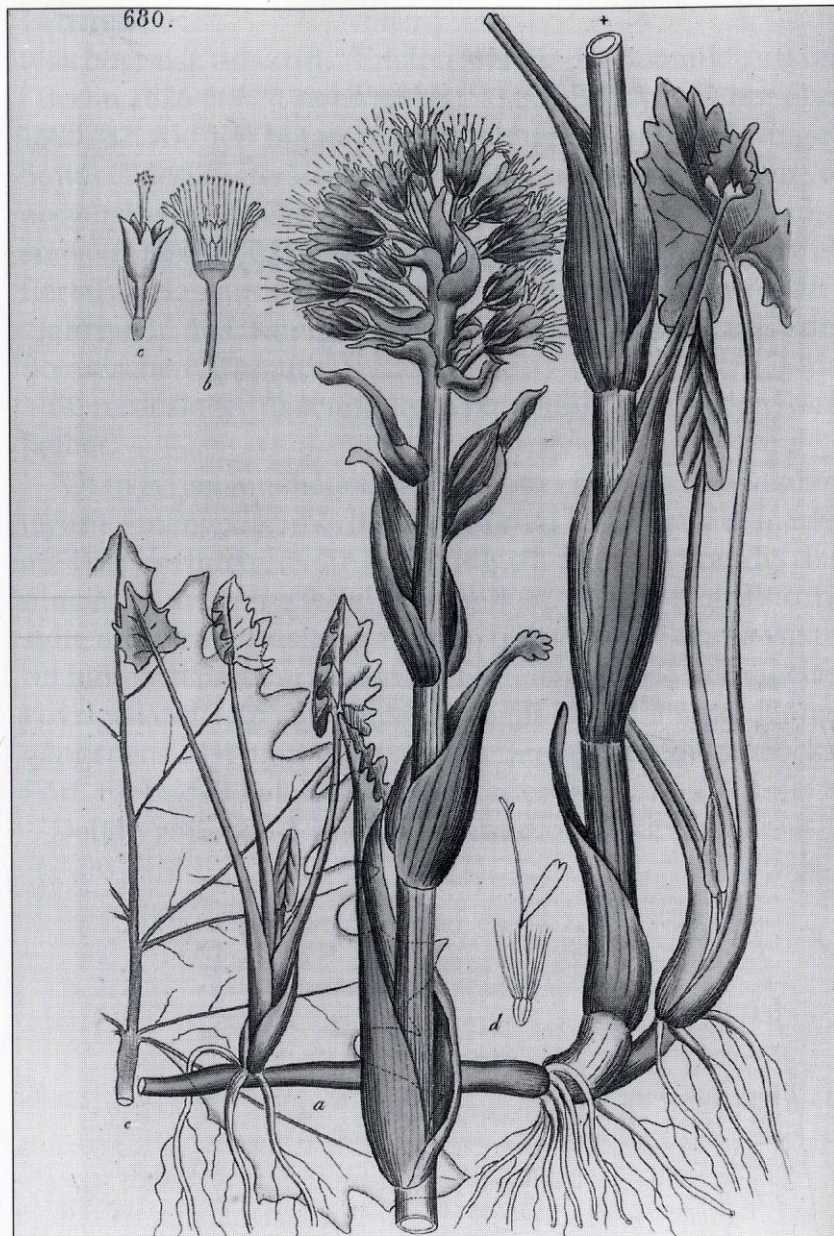
Retkeilykasvio. Helsinki 1998(1984). - ISBN 951-45-8166-0

Väre, Henry ja Partanen, Rauni

Suomen tunturikasvio. - Helsinki 2009. - ISBN 978-952-5694-40-6

Verkkoaineistot

Ravinto/venäjäksi: http://vottovaara.ru/karelia/kichen/food_saams.html

Tussilago frigida = *Petasites frigidus* - Fjällskräp. Bilden ur Svensk Botanik Nr 680. Arten uppträder på våta ställen från fjällregionen ända ned i barrskogsområdet; som cikumpolärt arktisk finns den mest längst i norr och i fjällen. Se även sid. 33 och 141.

162

(Kuva: Laestadius. *Loca parallela plantarum* 1993)

<http://www.lapponica.net>

lappi.verkkokirjasto.fi